

Son illər müdafiə sənayesində əldə etdiyi yerli və milli nailiyyətlərlə dünya miqyasında diqqət çəkən Türkiyə dəniz aviasiyası sahəsində də tarixi mərhələyə qədəm qoyub. Amfibiya hücum gəmiləri, pilotsuz hava vasitələri (PUA/SİHA), dəniz patrul təyyarələri və helikopter modernizasiya proqramları ilə dənizlərdə hava üstünlüyünü təmin edəcək strateji sıçrayışa imza atıb. Hərbi mütəxəssislər bu prosesi "Türkiyənin dəniz aviasiyasında qızıl dövrünün başlanğıcı" kimi qiymətləndirirlər.

Dəniz aviasiyası - dəniz qüvvələrinin hava komponentləri ilə birlikdə fəaliyyət göstərməsini təmin edən mühüm sahədir. Bu sahənin əsas funksiyalarına, sualtı təhlükələrin aşkarlanması və zərərsizləşdirilməsi, yerüstü hədəflərə qarşı əməliyyatlar, kəşfiyyat və müşahidə, axtarış-xilasetmə (SAR), logistika dəstəyi və personal daşınması, elektron müharibə və hədəf işarələmə daxildir.

Türkiyənin "Mavi Vətən" doktrinasını həyata keçirmək və üç tərəfdən dənizlərlə əhatələnmiş geostrateji mövqeyini qorumaq üçün bu sahədə mo-

qanadları qatlanan ilk SİHA olaraq bu platformaya inteqrasiya olunub. "KIZILELMA" (jet mühərrikli pilotsuz döyüş aparatı) gələcəkdə gəmidə istifadə üçün nəzərdə tutulub.

"Türkiyə Hərbi Dəniz Qüvvələrinin ən böyüyü "TCG ANADOLU" gəmisidir. Onun da uçuş-enmə zolağı var. Və "TB-3" oraya enib-qalxa bilir. Yaxın illərdə "KIZILELMA"-nın və belkə də "ANKA-3"-ün bu platformaya enib-qalxa biləcəyi də müzakirə olunur. İşləri davam etdirilən Türk Təyyarə Daşıyıcısı da bu nöqtədə əhəmiyyətlidir. Çünki bizim digər təyyarələrimizin, ilk

mizə inteqrasiya edirik. Bu prosesi "Türkiyə başlanğıcı" kimi şərh edirəm. Xaricilərin növbəti mərhələsi əslində bizim başlanğıc nöqtəmizdir. Bu gün şahidi olduğumuz həm də gələcəkdə çox fərqli ssenarilər görəcəyimizə işarədir. Bundan əlavə, Baykarın "KIZILELMA" gəmisinin "TCG ANADOLU"-ya enməsi ilə həqiqətən də qızıl dövr başlamış olacaq. Dənizdə istədiyiniz yerdən havadan-havaya missiyaları da yerinə yetirə bilən yüksək qabiliyyətli platformanı qaldıra bilmək böyük bir çarpan effekti yaradacaq".

Y. Akbaba vurğulayıb ki, "TB-3"-ü yalnız gəmidən enib-qalxa bilən təyyarə kimi görmək düzgün deyil, çox fərqli ssenarilər mümkündür. Əgər sizdə kifayət qədər "TB-3" varsa, onlardan müxtəlif tapşırıq qruplarının istifadə edə biləcəksiniz. Bəziləri sualtı qayıqlara qarşı döyüşlərdə istifadə olunacaq, bəziləri də yaxın və

Türkiyənin dəniz aviasiyasındakı uğurları

dernləşmə həyati əhəmiyyət daşıyır. Qeyd edək ki, Türkiyə müdafiə sənayesində ən diqqət çəkən sınaqlar dənizdə aparılır. Gah yeni gəmi "Mavi Vətən"-lə qarşılaşır, gah da yerli və milli raketin sınaq atışı aparılır. Bəzən hərəkətdə olan gəmidə uçuş və eniş sınaqları keçirən pilotsuz uçuş aparatlarının görüntüləri mediada öz əksini tapır. Bütün bunları bir araya gətirəndə sektor üçün çox mühüm dönüş nöqtələrinin əldə edildiyi aydın görünür. Cümhuriyyət tarixində ən böyük dəyişikliklərdən birinə ev sahibliyi edən dəniz aviasiyası bu gün yeni və eyni dərəcədə kritik bir dövrün astanasındadır.

Bu baxımdan Türkiyənin ilk uçuş göyertəsinə sahib amfibiya hücum gəmisi "TCG ANADOLU" Türk Donanmasının hava və dəniz arasında inteqrasiya qabiliyyətini yeni səviyyəyə qaldırıb və PUA daşıya bilən ilk gəmi funksiyasını yerinə yetirir. "Bayraktar TB3", gəmidən qalxıb enə bilən

növbədə "HÜRJET"-in həmin gəmiyə enib-qalxa biləcəyi gözlənilir". Bu fikri açıqlamasında **Müdafiə Sənayesi eksperti Yusuf Akbaba** vurğulayıb. O, "Bayraktar TB-3" ün son günlərdə "TCG ANADOLU"-da həyata keçirdiyi enmə və qalxma sınaqlarını gündəmə gətirərək deyib: "Bu araşdırmalar Türkiyə Hərbi Dəniz Qüvvələri Komandanlığı üçün çox dəyərli bir ilkdir. Bugünkü sınaqlarda gördüyümüz proses əslində daha əvvəl olmadığımız bir liqanın qapısını açır. İndi aviasiya ölkələrində birinciyik".

Ekspert dünyada bu cür işlərin helikopter və ya təyyarə gəmiləri kimi platformalardan pilotlu təyyarələrin çıxarılması ilə başladığına diqqət çəkib. Yeni uzun illərdir ki, dəniz aviasiyası missiyaları insanlı təyyarə və ya helikopterlərlə həyata keçirilir.

Bu gün inkişaf edən texnologiya ilə bu istifadə üsulunun da dəyişdiyinə diqqət çəkən ekspert qeyd edib: "Pilotsuz platformaları dəniz elementləri

ya uzaq bölgədə kəşfiyyat-müşahidə missiyaları həyata keçirəcək. Bəziləri gəmilərimiz üçün təhlükəni aradan qaldıracaq, digərləri isə düşmən elementinə zərər verəcək. Çox fərqli ssenariləri həyata keçirmək mümkündür".

Türkiyənin dəniz aviasiyasındakı güclənməsi yalnız silahlı sistemlər deyil, eyni zamanda texnoloji bilik istehsalı baxımından da önəmlidir. Milli layihələrdə iştirak edən əsas qurumlar, "ASELSAN" - radar, elektro-optik sistemlər, "TUSAŞ" (TAI) - hava platformaları (PUA, təyyarə, helikopter), "ROKETSAN" - torpedo və hava-dəniz raketləri, "HAVELSAN" - idarəetmə və komanda sistemləri və "STM" - dəniz platformalarıdır.

"Bu, əslində yeni dövrü qızıl dövr adlandıрмаğımızın səbəblərindən biridir. Çünki Türkiyənin asılılığı aradan qalxır. Çox geniş radiusda materikə ehtiyac olmadan uçuşlar və əməliyyatlar həyata keçirmək mümkün olacaq. Bu gün, "TCG ANADOLU"-dan, yaxın gələcəkdə Türk Təyyarə Daşıyıcısından uçan platformalarımızı işə sala və sahədəki bütün bərabərliyə birbaşa təsir edə biləcəyik", - deyə ekspert bildirib.

Qeyd edək ki, 2020-ci illər Türkiyə üçün dəniz aviasiyasında milli və texnoloji transformasiya dövrünə çevrilib. Bu inkişaf Türk Donanmasının yalnız dəniz səthində deyil, səmada hökmranlığını təmin edir.

Beləliklə, Türkiyənin dəniz aviasiyası sahəsində atdığı addımlar, onu klassik dəniz gücündən inteqrasiya olunmuş, yüksək texnologiyalı platforma istifadə edən regional gücə çevirib. Bu, həm dəniz təhlükəsizliyi, həm enerji diplomatiyası, həm də müdafiə sənayesi baxımından ölkəyə uzunmüddətli strateji üstünlüklər qazandırır. Yaxın illərdə Türkiyə yalnız Aralıq və Qara dənizdə deyil, global dəniz təhlükəsizlik sisteminə də aktiv iştirak edən texnoloji və hərbi güc olaraq tanınacaq. **Esmira YAZKAN ASLANOVA**, "Respublika" qəzetinin Türkiyə üzrə müxbiri.